

IETS OVER IK-ZUCHT

MEN MOET IK-ZUCHTIGE MENSCHEN niet gelijkstellen met de *zelf-zuchtigen*. Er bestaan *ik-zuchtigen* of egocentrischen, die best wat voor een ander over hebben. En *zelf-zuchtigen*, daarentegen, die veel te verstandig en te nuchter zijn om 't betreffelijke van de menschelijke waarde niet in te zien. En dit juist is de strik, waar de *ego-centrische* mensch in valt, de naam duidt het reeds aan: 't wil zeggen: het *ik* als middelpunt. Het *ik* is de el, waar alle weefsel aan gemeten wordt.

Toch is 't weer niet zoo, dat de *ik-zuchtige* altijd verwaand of zelfingenomen zal wezen. Er zijn in het menschelijk karakter zoo veel schakeeringen. Laat ik eens een voorbeeld trachten te schetsen. Natuurlijk betreft het een „denkbeeldig geval.”

Een meisje, begaafd, doch niet naar verhouding ontwikkeld, omdat daartoe in haar jeugd de middelen ontbroken hebben, sluit vriendschap met een frisch, natuurlijk kind van gelijken leeftijd. Het vriendinnetje behoort tot een anderen stand, doch dit feit heeft den omgang in 't minst niet geschaad; hoewel de eerste zulks soms meende.

Het begaafde meisje is in hooge mate egocentrisch, terwijl zij toch tegelijkertijd goed en bloed voor de andere veil zou hebben. Doch zij kwelt het veel minder gecompliceerde kind op een wijze zooals alleen de liefde kwellen kan. Het kameraadje leeft altijd in angst en zorgen, dat zij, in blanke onwetendheid en zonder eenig opzet, de ziel van haar vriendin zal kwetsen. Want de begaafde partij, laat ik haar Alexandra noemen, is zeer kwalijknemend, omdat zij allen eenvoud mist. Niet zóó te verstaan, dat zij gemaakt of gekunsteld, coquet of ijdel zou wezen. Zij is eerder, wat men een hoogstaande jonge vrouw noemt: in 't bezit van een aangeboren beschaving, welke vooral uitkomt in haar keurige en welgekozen taal. Haar karakter is ernstig en fier; tot een minder mooie daad acht niemand haar in staat.

En met al die natuurlijke voorrechten is zij voor haar vriendinnetje dikwijls een plaag, en voor zichzelf de grootste sta-in-den-weg! Haar gedachten draaien, circelen, tollen, altoos en immer om haar eigen persoon heen. Allerminst om deze op den voorgrond te schuiven: daar wacht zij zich angstvallig voor; een ón-eenvoudige hyperbescheidenheid is juist mede een harer eigenschappen. Wanneer ten huize van haar vriendinnetje meisjes, die „leeren”, gymnasiastjes, onder 't gezelschap zijn, dan meent zij zóó sterk, dat allen op haar letten en haar „dom” zullen vinden, dat ze geen mond opendoet. Terwijl het natuurlijk in niemands brein opkomt, haar te minachten, omdat zij geen Latijn en Grieksch kent. Er is geen sprake van, 't bestaat alleen in haar verbeelding; door haar zeer gunstig uiterlijk maakt zij, ook zwijgend, een goeden indruk, welke door haar gesprek, áls ze praten wilde, nog versterkt zou worden.

Alexandra stelt aan de vriendschap zúlke hooge eischen, dat het vriendinnetje daaraan met geen mogelijkheid kan voldoen. Als zij eens even uitglipt, eens onnadenkend is geweest, wat ieder zwak menschenkind toch kan gebeuren, iets heeft vergeten, wat de vriendschap raakt, dan kijkt Alexandra zóó smartelijk, alsof nu maar meteen alle idealen aan scherven zijn gevallen, en haar mond spreekt: „dat had ik van jou *nóóit* verwacht.” Het vriendinnetje, goedgehartig van aard, heeft medelijden met de bedroefde en probeert haar grieven weg te nemen. „Verklaringen” volgen nu, welke eigenlijk alle beschouwingen zonder end over „Alexandra”

zijn. Het vriendinnetje wordt er soms radeloos onder, want zoodra zij Alexandra alle muizenissen uit het hoofd heeft gepraat, laat deze versche reserves aanrukken.

Gaandeweg beginnen beiden Alexandra „moeilijk” te vinden, en zij zelf wel 't meest. Maar nu wordt die interessante „moeilijkheid” wéér centrum en middelpunt van Alexandra's gedachten, en het goedig, tamelijk simplistisch kind moet goedschiks-kwaadschiks meetollen, misschien wel met een „zeurpietje” op de lippen. Intuschen is de zwaar-op-de-handsche Alexandra ook met anderen wel eens in conflict geraakt; een nieuwe spil gaat draaien: Alexandra's verhouding tot „de buitenwereld.” Heel de buitenwereld let op Alexandra, meestal in onwelwillenden zin.

Daar echter „de buitenwereld” een ruim begrip is, en men met „de buitenwereld” geen vertrouwelijke avondgesprekken, zooals met het kameraadje, over „Alexandra” kan voeren, moet de arme meid thans haar grieven alléén zien uit te vechten. En het kluwen om de spil wordt steeds dikker: inplaats van den draad eens áf te winden, trekt zij dien steeds vaster aan. Een luttele wrijving, waar men geen notitie van nemen moest, is oorzaak van uren lang tobben en piekeren, een pijnlijk-nauwkeurig uitzoeken van eigen en anderer schuld. Want het zelfverwijt houdt met het gevoel van geleden krenking gelijken tred. Naarmate de ongelukkige Alexandra *ik-zuchtiger* wordt, treft haar inderdaad een onjuister meening: men vindt haar trotsch en stug, men begrijpt haar niet en ze wordt ten slotte voor „een lastig parket” versleten. Zij voelt dit weer, en kruipet al meer als een slak in haar huisje terug.

Wat ik hier gepoogd heb te teekenen, is een geval van *ik-zucht* in een betreffelijk noq sympathieken vorm. Alexandra is stellig een fijngevoelig en edel meisje, tot veel toewijding in staat. Over dingen geheel buiten haar óm, bezit zij ook wel een goed, gezond oordeel. Doch dit hapert en stokt plotseling, als Alexandra zelf in 't geding treedt. Dan kan zij geen kleinigheden laten voor wat ze zijn, en er met een beetje heilzame onverschilligheid overheen stappen. Zeker zal zij zich ook voor een klein vriendschapsbewijs uitermate dankbaar toonen. Doch dit kan misschien ook zijn, omdat zij die attentie, evenals alles wat háár ten deel valt, overschat, en als te belangrijk ziet.

— Een veel minder aantrekkelijk soort zijn de *ik-zuchtigen*, die, zonder meer, te dom of te ijdel zijn om hun plaats te weten. Ik zeg niet, dat het altijd kwade menschen zijn; bij de ijskoude *egoïsten* steken ze soms nog gunstig af. Ze zullen u bijvoorbeeld laten proeven van een pudding, en zeggen „die heb ik nu gemaakt.” En als ge dan maar plechtig verklaart, nooit geweten te hebben, dat er zóó iets lekkers bestond, dan hebt ge alle kans, dat ge een reuze-exemplaar voor uw gezin krijgt thuisgestuurd.

Doch als ge altijd moet hooren: „weet je waar *ik* van den zomer geweest ben?” — „wat *ik* eet of drink” — „wie *mijn* dokter is” — wat *ik* altijd vind, doe of zeg” — dan wordt dat op den duur toch wel heel erg vervelend!

Ach, wij menschen zijn, individueel, in de ontzaglijke geschiedenis der wereld zoo verdwijnend-gering. Als we *ik-zuchtig* bestaan, dan toonen we toch, dat we nimmer het woord der Schrift begrepen hebben, dat spreekt van „een druppel aan den emmer en een stofke aan de weegschaal.”

HENDRIKA KUYPER—VAN OORDT